

Юннатівському руху в Україні – 95!

Золота сторінка історії юннатівського руху України: КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЕКОЛОГО- НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

(06.03.1973 р. - 31.05.2016 р.)

Чверть століття пишалась освіта міста над Смотричем і Хмельниччини дитячим профільним позашкільним закладом, який дбайливо творився місцевими освітянами й діяв у скрутні для краю часи, але прославився досягненнями юннатівської роботи й педагогічної творчості на всю Україну.

Однак, настали нові часи і нова формація доморощених, але ініціативних, з далекоглядними, амбіційними й упевненими поглядами політиків та економістів вирішила за рахунок його реорганізації (ліквідації шляхом злиття) зберегти кошти міського бюджету, вишукуючи їх у такий спосіб для чогось іншого й більш коштовнішого та важливішого для їх влади. І тоді він, як окремий та ще й беззахисний заклад позашкільної освіти, був швидко злитий і припинив своє існування й тихо відійшов у вічність, але залишив потужний і яскравий слід в історії національного позашкільля та став золотою сторінкою в літописі юннатівського руху Хмельниччини й України.

На жаль, не став надалі тривалим і земний шлях тієї людини, яка присвятила цьому закладу свої кращі роки життя, невтомна праця, педагогічний талант, пошук нового і креативність якої забезпечували йому стабільний розвиток навчально-матеріальної бази, еколого-натуралістичної творчості юннатів та непересічні досягнення педагогічного колективу на ниві національної освіти й виховання підростаючого покоління.

Сьогодні вони, волею долі, стали вже віхою історії міста і залишаються жити в пам'яті вдячних кам'янчан та освітянського середовища краю.

Кам'янець-Подільська міська станція юних натуралістів заснована в 1973 році згідно з наказом міськвнo від 6 березня 1973 року № 100. За період своєї діяльності вона стала для місцевих педагогів та учнів справжньою школою трудового навчання

й виховання, дбайливого ставлення до природи, її збереження та охорони, формування екологічної грамотності й культури.

Станція розміщувалася в мальовничому районі міста біля Ботанічного саду і колишнього Палацу піонерів з однієї сторони, а з протилежної сторони - дендропарку, який стрімко спускається у каньйон річки Смотрич.

У травні 1975 року міська станція юннатів була переведена в один із затишних куточків міста - район «Біланівка», у приміщення колишньої восьмирічної школи № 6 із земельною ділянкою 1,5 га, де й розміщувалася п'ять десятиліть поспіль аж до свого останнього часу.

Першим директором і керівником гуртків юннатів міської СЮН було призначено Лідію Іванівну Матковську. На станції працювали 3 гуртки - «Юні квітникарі», «Юні натуралісти молодшого шкільного віку» та «Юні садоводи. Навчання дітей у гуртку юних садоводів проводив викладач Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту Віктор Григорович Тонкочєєв. У квітні 1974 року директором був призначений Михайло Дмитрович Яровий - вмілий організатор, який любив свою справу, добре знав натуралістичну роботу і був пропагандистом природоохоронної діяльності школярів.

У вересні 1977 року директором СЮН був призначений Михайло Григорович Брицький. Під його керівництвом побудована теплиця площею 112 кв. м, будівлю

станції переведено на водяне опалення, розбудовано крільчатник, проведено реконструкцію саду.

В той час на станції юннатів працювало 5 педагогів і діяло 8 гуртків природничого профілю.

З вересня 1984 року директором СЮН було призначено Миколу Олексійовича Кошеля, який очолював її до серпня 1987 року. Значно покращилася матеріальна база станції. Проведена реконструкція опалювальної системи, встановлено газовий котел, проведено капітальний ремонт будівлі, прокладена дорога до вул. Північна, висаджена Алея пам'яті з 40 туй.

В той час тут діяло 13 гуртків і працювало 8 педагогів.

З вересня 1987 року директором СЮН була призначена Людмила Іонівна Ткач, яка надалі й очолювала заклад до його останнього часу існування, успішно забезпечуючи його динамічний розвиток і досягнення непересічних здобутків праці педагогів-натуралістів та їх вихованців

(див. за посиланням: [ПЕДАГОГИ-НАТУРАЛІСТИ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ: Людмила Іонівна Ткач, директор Кам'янець-Подільського МЕНЦУМ, педагог-новатор, ентузіаст юннатівського руху в Україні](#)).

У вересні 1992 року Кам'янець-Подільська міська станція юних натуралістів була перейменована в міський еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (МЕНЦУМ). Головним завданням Кам'янець-Подільського МЕНЦУМ стало створення умов для самореалізації духовного, творчого й інтелектуального потенціалу особистості вихованця, а стратегія діяльності направлена на забезпечення закладу висококваліфікованими кадрами педагогів-натуралістів, суміщення соціально-орієнтованого і особистісно-орієнтованого навчання та колективної творчої діяльності.

В останні роки діяльності закладу, тут працювало 15 педагогічних працівників з вищою фаховою освітою (директор, заступник директора з НВР, завідувач інструктивно-методичного відділу, завідувач сільськогосподарського відділу, 11 керівників гуртків).

З 1992 року і до останнього часу існування МЕНЦУМ, інструктивно-методичний відділ надійно забезпечував організацію й проведення координаційно-методичної роботи педагогів закладу, спрямовуючи її на реалізацію завдань пріоритетних напрямів розвитку позашкільної еколого-натуралістичної роботи, удосконалення науково-методичної, організаційно-масової та навчально-виховної роботи в освітніх закладах міста, забезпечення регулярного проведення педколективом на базі МЕНЦУМ профільних регіональних, всеукраїнських і міжнародних науково-освітніх конференцій і масових юннатівських заходів.

В 2014-2015 навчальному році міський ЕНЦУМ створив 63 дитячі творчі еколого-натуралістичних об'єднання, якими охоплював 945 школярів міста.

Основною базою для еколого-натуралістичної роботи закладу стали 9 загальноосвітніх шкіл I-III ступенів та ряд НВК міста, на базі яких успішно працювали його гуртки, в т.ч.:

- міський ліцей, СЗОШ № 1 («Юні фотонатуралісти», «Юні друзі при-роди молодшого шкільного віку» - керівник гуртків Борчук Валентина Іванівна.);
- НВК № 17 («Юні квітникарі», «Юні овочівники» - керівник гуртків Васьків Т.Р.);
- СЗОШ № 1, ЗОШ № 7 («Ляльковий театр» - керівник гуртка Гламозда Наталія Володимирівна);
- ЗОШ № 10 («Основи екологічних знань», «Юні знавці лікарських рослин» - керівник гуртків Гоцуляк Інна Василівна);
- НВК № 16 («Основи біології», «Юні екологи» - керівник гуртків Миколюк Наталя Григорівна);
- ЗОШ № 7 («Юні квітникарі-аранжувальники», «Юні друзі природи молодшого шкільного віку» - керівник гуртків Подшивалова Людмила Сергіївна);

- НВК № 8 («Основи екологічних знань» - керівник гуртка Придеткевич Юлія Олександрівна);
- ЗОШ № 7 («Основи екологічних знань» - керівник гуртка Рулик Людмила Володимирівна);
- ЗОШ № 10, НВК № 13, НВК № 16 («Гурток народної творчості», «Юні конярі» - керівник гуртків Рачковський Іван Миколайович);
- ЗОШ № 7, 15, НВК № 16, 17 («Юні конярі» - керівник гуртка Білий Іван Олексійович);
- ЗОШ № 10 («Юні орнітологи», «Основи екологічних знань» - керівник гуртків Семенюк Вікторія Володимирівна);
- НВК № 13, ЗОШ № 15 («Акваріуміст-початківець» - керівник гуртка Столяр Олена Володимирівна).

Дирекція і педагогічний колектив закладу успішно працювали над досягненням поставленої засновником мети і реалізацією завдань:

- забезпечення результативного функціонування еколого-натуралістичного позашкільного навчального закладу;
- створення і впровадження авторських програм, їх творчого розвитку у перспективі, забезпечення поглибленого вивчення на заняттях гуртків основних галузей природничої, біологічної, аграрної наук;
- надання організаційно-методичної допомоги закладам освіти міста в організації природоохоронної роботи та системи трудового виховання дітей, відродженні їх рідної культури і національної свідомості, створення методичних рекомендацій та порад щодо підвищення якості екологічної освіти й забезпечення організації в

школах результативної роботи зі збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Екологічну освіту, дослідницько-натуралістичну, природоохоронну та організаційно-методичну роботу педагогічний колектив Кам'янець-Подільського МЕНЦУМ цілеспрямовано здійснював у закладах освіти міста через гурткову роботу,

різноманітні масові еколого-натуралістичні заходи, творчо використовуючи власні навчальні кабінети, музеї, екологічну стежку, учнівську НДЗД і міні-зоопарк, науково-педагогічний потенціал та навчально-матеріальні бази місцевих вищих і професійних закладів освіти.

В рамках міжнародного проєкту освіти, розробленого Інститутом Стійких Громад (штат Вермонт, США), на виділені проєктом кошти, в закладі створена і з 1998 року ефективно діє екологічна стежка протяжністю 1,5 км.

За маршрутами стежки ще й сьогодні проводяться екскурсії для учнів та студентів, де вони отримують можливість розширити кругозір, дізнатись нове про природу і сучасні регіональні та світові екологічні проблеми.

Базою для проведення навчальних, практичних і дослідницько-експериментальних робіт юннатів у МЕНЦУМ стала учнівська навчально-дослідна земельна ділянка, на якій за навчальними програмами проводилося дитяче дослідництво за напрямками сільського господарства, біології, екології, природознавства, в ході якого юннатами засвоюються теоретичні знання, їм прищеплюються вміння і навички практичної роботи у закритому і відкритому ґрунтах, а педагогами закладу - розроблялися методичні прийоми організації

позакласної й позашкільної дослідницької роботи, природоохоронної і продуктивної праці учнів.

Навчально-дослідна земельна ділянка й нині має ферми, площі відкритого і закритого ґрунтів, де розміщені відділки овочевих, плодово-ягідних культур, квітково-декоративний, колекційний, зоолого-тваринницький,

виробничий та дендрологічний. У відділках овочевих та плодово-ягідних культур, поряд з основними сільськогосподарськими культурами місцевої природної зони, щорічно вирощуються нові культури і досліджуються умови їх вирощування.

Для здобуття юннатами практичних навиків з квітництва, овочівництва та організації дослідницької роботи збудована і добре обладнана стаціонарна теплиця площею 112 м², в якій закладалися тематичні досліді:

- «Виявлення кращих строків і способу вегетативного розмноження кімнатних та лікарських рослин (пеларгонія, традесканція, сенполія, лаванда, розмарин)»;
- «Виявлення кращих строків і способів посіву кімнатних рослин»;
- «Вплив низьких температур на укорінення та строки цвітіння під час ранньої вигонки тюльпанів»;
- «Виявлення кращих строків і способів посіву петрушки, кропу»;

- «Вплив загартування розсади овочевих рослин на ураження чорною ніжкою».

Зоолого-тваринницький відділ УНДЗД став живою лабораторією для юних дослідників природи, де організовано спостереження за тваринами, вивчення їх поведінки, біологічні особливості утримання та розведення.

Робота у цьому відділі забезпечувала поглиблення біологічних знань ді-тей. Відділ об'єднав кролеферму, птахоферму, стайню та вигульні площі для тварин мінізоопарку.

З метою вивчення і збереження місцевої та світової фауни в 1997 році на базі МЕНЦУМ був створений міський міні-зоопарк, що мав відділи - «декоративні птахи», «акваріумістика», «дикі та свійські тварини».

У зоолого-тваринницькому відділі закладу гуртківцями проводилася дослідницька робота на теми:

- «Вплив комбікормів на ріст кроликів»;
- «Дослідження зміни швидкості росту молодняку кролів у зв'язку з добавкою вітаміну В12»;
- «Значення кухонної солі в раціонах кроликів»;
- «Вплив рівня протеїну в раціонах кролів на їх ріст і розвиток»;
- «Вплив різних температур при утриманні кролів на густоту хутра»;
- «Вплив різних способів збору пуху на пухову продуктивність кролів»;
- «Вплив різних температур на яйценосність курей»;
- «Порівняльна оцінка згодовування молодшої кропиви в раціонах курей-несучок в умовах ЕНЦУМ»;
- «Вплив на ріст і розвиток молодняку кролів зеленої маси кропиви різних строків вегетації в умовах ЕНЦУМ»;
- «Вплив згодовування різних видів зелених кормів (люцерна, конюшина, різнотрав'я) на ріст і розвиток молодняку курей»;
- «Вплив поїдання кормів різного ступеня подрібненості на продуктивні якості курей-несучок»;
- «Вплив вітамінних та білкових кормів на ріст і розвиток молодняку (кролів, курей)»;
- «Вплив строків відсадки кроленят на їх ріст і розвиток»;
- «Вплив застосування фітонцидів на ріст і розвиток павичів, фазанів в умовах ЕНЦУМ»;
- «Вплив підкормки дріжджованими кормами на ріст і розвиток птахів в умовах ЕНЦУМ».

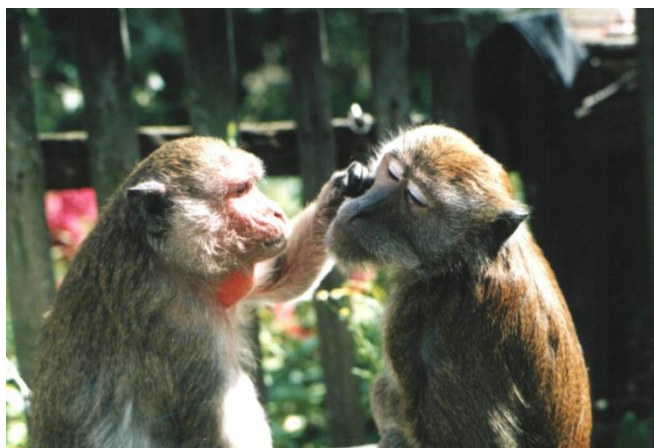
Кам'янець-Подільський МЕНЦУМ налагодив тісні зв'язки з науково-дослідними закладами, науковцями міста, квітникарями-любителями та городниками.

Дослідницька робота в зоолого-тваринницькому відділі проводилася згідно з рекомендаціями, розробленими спільно з викладачами біотехнологічного та

агрономічного факультетів Подільського державного аграрно-технічного університету, в т.ч.:

- кафедрою землеробства (доктор с.-г. наук Рихлівський І.П.);
- кафедрою садівництва (кандидат с.-г. наук Довід А.В.);
- кафедрою овочівництва (доктор с.-г. наук Овчарук В.В);
- кафедрою переробки продукції тваринництва (кандидат с.-г. наук Блюсюк С.М.);
- кафедрою переробки продукції тваринництва (кандидат с.-г. наук Харкавлюк В.Є.).

Природоохоронну діяльність юннатів педагога тісно пов'язали з вивченням, збереженням та інтродукцією рідкісних і реліктових рослин, які занесені у Червону книгу України та зростають на території НПП «Подільські Товтри». На базі МЕНЦУМ під керівництвом доктора біологічних наук, зав. кафедрою біології та методики її викладання К-ПНУ ім. Івана Огієнка, працівника НПП «Подільські

Товтри» Л.Г. Любінської, створена «Червона гірка», де зростають 16 видів червонокнижних рослин.

Юні орнітологи стали членами місцевого осередку УТОП, а свої наукові спостереження вони проводили під керівництвом вченого-орнітолога М.Д. Матвєєва, кандидата біологічних наук, декана природничого факультету К-ПНУ ім. Івана Огієнка.

Університетські науково-педагогічні працівники багато років плідно співпрацювали з педагогами міського ЕНЦУМ, допомагаючи їм реалізовувати завдання екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури учнівської молоді міста.

У 2001-2002 рр. на базі Кам'янець-Подільського МЕНЦУМ було створено Музей кімнатних рослин, котрий до цього часу допомагає педагогам закладу і шкіл міста вирішувати ряд завдань навчально-виховного процесу, сприяє поглибленому вивченню гуртківцями матеріалу з ботаніки, народної медицини, а ознайомлення з експонатами музею розвиває творче мислення дітей, стимулює їх дослідницьку роботу, впливає на формування професійних інтересів та екологічної свідомості учнівської молоді.

З метою виховання у школярів почуттів патріотизму, поваги й любові до хліборобської професії, розвитку в них свідомого, бережливого ставлення до хліба, на базі МЕНЦУМ у 1990 році був створений Музей хліба, який зберігся і діє до цього часу.

Сьогодні Музей носить звання зразкового, а в його експозиціях представлена колекція знарядь праці, які використовувалися для обробки землі в давнину,

колекція гончарних виробів - глиняного посуду, обрядових хлібів, старовинних рушників та одягу. На базі Музею постійно діє виставка хлібних виробів підприємств міста й Хмельницької області.

Музей Хліба постійно відвідують діти, студенти та гості міста. Тут систематично проводяться уроки народознавства та історії, виховні години, під час яких дітей вчать не кидати хліба, не топтати і не цуратися його, ніколи не хвалитися, що ситий хлібом, бо його дуже багато, а вчать берегти хліб, віддавати йому шану. Музей хліба, створений кам'янецькими натуралістами, здобув заслужене визнання і багато років

поспіль залишається одним із найкращих у Хмельницькій області та в Україні, за що він неодноразово отримував різноманітні почесні відзнаки й нагороди.

Гуртківці й педагогічні працівники МЕНЦУМ завжди були активними учасниками проведення в регіоні природоохоронної та природозаповідної роботи, масових регіональних,

всеукраїнських і міжнародних еколого-натуралістичних заходів, за досягнуті результати в яких та у власній творчій педагогічній праці неодноразово нагороджувалися різноманітним нагородами їх організаторів (грамотами, дипломами, листами подяки, цінними подарунками), а директору закладу Людмилі Іонівні Ткач - присвоєне почесне звання Заслужений працівник освіти України.

Однак, 2015-2016 навчальний рік став для закладу останнім.

В 2016 році міська влада (рішення ради VII скликання 13 сесії від 31.05.2016 року № 11/13 «Про реорганізацію шляхом злиття Кам'янець-Подільської міської станції юних туристів, Кам'янець-Подільського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та Кам'янець-Подільського міжшкільного навчально-виробничого комбінату»), разом з іншими позашкільними закладами ліквідувала (злила) й МЕНЦУМ, як окремий профільний заклад позашкільної освіти, і з того часу, замість нього та на його базі, нині працює еколого-натуралістичний відділ у складі Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання.

Дирекція цього нового закладу не допустила занепаду еколого-натуралістичного напрямку роботи в місті й наполегливо продовжує забезпечувати його розвиток і зберігати матеріальну базу колишнього МЕНЦУМ та кращі традиції юннатівської роботи в місцевих закладах освіти.

Еколого-натуралістичний відділ ПНВО укомплектовано педагогічними кадрами відповідно до основних напрямів позашкільної освіти в закладі.

Педагогічні працівники еколого-натуралістичного відділу ПНВО постійно працюють над підвищенням свого фахового рівня, професійної майстерності, втілюючи в практику позашкільного навчально-виховного процесу новітні технології та інновації, постійно займаються самоосвітою.

Залучення педагогічних працівників позашкільного навчально-виховного закладу до інноваційної, науково-дослідницької діяльності знаходить своє відображення постійною, щорічною участю їх у виставках-ярмарках передових педагогічних ідей. Організовано й навчання через відкриті заняття, масові заходи досвідчених педагогів закладу, в т.ч. в режимі он-лайн. Створені умови підвищення кваліфікації й професійної компетенції, реалізації самоосвіти, самовдосконалення.

Усвідомлюючи своє значення, як міського координаційно-методичного центру з екологічного виховання, педагогічний колектив і надалі спрямовує свою роботу на створення креативного освітнього простору та комфортного позашкільного соціуму для дітей і учнівської молоді. Першочерговим завданням дирекції є організація роботи зі спільною метою, обумовленою світовими, державними, регіональними тенденціями розвитку освіти, формування системи показників і оцінок, які контролюють, оцінюють та регулюють процес управління, а основні рішення приймаються з врахуванням думки й інтересів колективу. Рішення щодо управління та контролю за навчальним процесом у закладі приймаються колегіально.

Сьогодні відділ нараховує 44 гуртки еколого-натуралістичного напрямку, якими охоплено 660 дітей міста. На громадських засадах створено 4 екологічних загони, 18 екологічних агітбригад і 17 «зелених патрулів».

Тільки за 2017 рік 10 місцевих школярів стали переможцями заочних етапів всеукраїнських конкурсів. Крім цього, юними кам'ячанами здобуто 10 грамот, 10 дипломів та 7 листів подяк всеукраїнського рівня, грамот обласного рівня - 5, дипломів обласного рівня - 3, подяк обласного рівня - 2.

З метою участі в інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітні простори, ПНВО розвиває міжнародну співпрацю через участь юннатів закладу у регіональних етапах міжнародних конкурсів.

В 2016 році колектив вихованців гуртка «Юні знавці лікарських рослин» зайняли I місце у Всеукраїнському конкурсі «Вчимось заповідувати» (керівник: Гоцуляк Інна Василівна, керівник гуртків ПНВО). А Подшивалова Анастасія зайняла I місце в обласному етапі Всеукраїнського конкурсу учнівських навчально-дослідницьких земельних ділянок (керівник: Подшивалова Л.С. заступник директора, керівник гуртків ПНВО).

В 2017 році Гоцуляк Ірина зайняла I місце у Всеукраїнському конкурсі «Плекаємо сад» (керівник: Гоцуляк Інна Василівна, керівник гуртків ПНВО).

Того ж року вихованці гуртка «Людина та довкілля» зайняли II місце у Всеукраїнському конкурсі учнівських навчально-дослідницьких земельних ділянок (керівник: Гільфанова Наталя Артемівна), а вихованці гуртка «Юні орнітологи» зайняли III місце у Всеукраїнській природоохороній акції «Птах року-2017» (керівник гуртків Серветник М.М.).

В 2018 році юннати ПНВО брали участь у Міжнародному конкурсі «Традиції народів України, Болгарії і Молдови щодо раціонального використання та збереження водних ресурсів», де Подшивалова Анастасія, вихованка гуртка «Флористика та фітодизайн інтер'єрів», зайняла III місце в номінації «Обряди і свята, повір'я, пов'язані з водою та водними об'єктами» на всеукраїнському етапі. В тому ж році юннат Богомолів Олександр зайняв III місце в секції «Тваринники» з роботою «Дослідження та визначення можливості виробництва крільчатини в умовах мініферм» (керівник: Богомолів Олександра Антонівна, методист еколого-натуралістичного відділу).

З метою підвищення професійної кваліфікації і удосконалення педагогічної майстерності педагогів через впровадження у навчально-виховний процес новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в закладі з першого семестру 2017-2018 н.р. розпочала роботу творча група «Інноватор», керівник - завідувач методичним відділом ПНВО Рулик Л.В.

Під її патронатом керівники гуртків разом юннатами створюють блоги екологічного та природничого напрямку, варіанти навчання в режимі он-лайн.

Перспективним кроком для педагогів закладу стало створення Природничої школи, метою діяльності якої є пошук і підтримка обдарованої й здібної учнівської молоді - учнів, слухачів, вихованців, створення умов для їх самоосвіти й саморозвитку.

Основними завданнями Школи є: залучення учнів до поглибленого вивчення природничих наук і науково-дослідницької діяльності; оволодіння учнями сучасними методиками та формами організації й проведення самостійних досліджень у галузі природничих наук; здійснення професійної орієнтації обдарованих учнів; пропаганда та популяризація наукових знань.

На даний час цей проєкт опрацьовує методичний відділ ПНВО.

Пріоритетними напрямками діяльності педколективу Кам'янець-Подільського ПНВО та педагогів його еколого-натуралістичного відділу в контексті реформування системи національної освіти визначено модернізацію змісту позашкільної освіти, забезпечення якості надання освітніх послуг шляхом упровадження сучасних інноваційно-педагогічних технологій, робота з дітьми з особливими освітніми потребами; створення ефективної системи моніторингу якості та результативності навчально-виховної, організаційно-масової, інформаційно-методичної діяльності позашкільного закладу; системне вивчення, пропагування і впровадження кращого досвіду роботи окремих педагогів-новаторів в позашкільному навчальному закладі

щодо оптимізації навчально-виховної роботи з дітьми в позаурочний час; розробка ефективних методик наукової дослідницько-експериментальної роботи обдарованої учнівської молоді під керівництвом науковців; налагодження партнерських зв'язків з підприємствами, господарствами, державними науковими установами і освітніми закладами й громадськими організаціями в реалізації науково-освітніх програм і проєктів, збереження і розвиток навчально-матеріальної бази закладу.

За матеріалами Хмельницького ОЕНЦУМ.